

Схід

«Схід» – аналітично-інформаційний журнал. Видається з 1995 р. у Донецьку (Україна).

Проблематика: висвітлення результатів наукових досліджень у галузі економічних, історичних, філософських наук.

Мови видання: українська, російська, англійська.

Періодичність: 6 разів на рік.

ISSN 1728-9343

Головний редактор: Білецький Володимир Стефанович, доктор технічних наук.

Заступник головного редактора: Тимофєєва Галина Вікторівна.

«Схід» – журнал з відкритим доступом. Це означає, що весь його зміст знаходиться у вільному доступі та є безкоштовним для користувача або його установи.

З 1999 р. журнал входить до переліку наукових фахових видань України, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук у галузях: економічні, історичні та філософські науки (Постанова Президії ВАК України № 1-05/1 від 10.02.2010).

Адреса редакції: 83086, м. Донецьк, вул. Артема, 45

тел/факс: (062) 337-04-80.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ №10398 від 15.09.2005.

Електронна адреса для листування та відправки статей: **journal_shid@ukr.net**

Електронна копія журналу в бібліотеці ім. В.І. Вернадського ([Посилання](#))

терігається істотне падіння інноваційної активності промислових підприємств, зокрема за період 1994-2009 рр. майже в 2,5 раза, а саме: з рівня 26 % у 1994 р. до рівня 11,5 % у 2010 р. [3].

Проаналізувавши сучасний стан і тенденції розвитку інноваційної сфери в Німеччині, для розвитку інноваційного потенціалу України пропонуємо проведення таких заходів:

- підвищити коопераційні зв'язки між університетами й підприємствами у сфері НДДКР шляхом створення центрів із кооперації університетів і промисловості, міждисциплінарних центрів, інноваційних центрів із передавання технологій малому й середньому бізнесу;

- створити систему співробітництва у сфері інноваційної діяльності між Україною й Німеччиною;

- надати цільові програми підтримки інноваційної діяльності;

- надати фінансову підтримку розвитку довгострокових і ризикових досліджень у ключових галузях науково-технічної й виробничо-господарської сфер;

- збільшити пільги, які стимулювали б науково-технічний прогрес й інноваційну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гец В. Н. Инновационные перспективы Украины / В. Н. Гец, В. П. Семиноженко. - Харьков: Константа, 2008. - 274 с.
2. Сайт "EuropeanComission" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://epp.eurostat.ec>.
3. Сайт "Государственная служба статистики Украины" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Официальный сайт статистической информации в Германии "De_stat" [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.destatis.de>
5. Официальный сайт "ResearchinGermany" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.research-in-germany.de>
6. Офіційний сайт "Державний комітет статистики України" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Официальный веб-портал Государственной службы интеллектуальной собственности Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://sips.gov.ua/ua/plans_reports.html.

A. Khimchenko, O. Popovych

INNOVATIVE POTENTIAL OF GERMANY: THE USE OF EXPERIENCE IN UKRAINE

In this article the current state of innovation policy in Germany and the use of its experience in Ukraine are considered. Statistic information on the sources of funding is presented in details, as well as the number of government programs that promote research and development activity. On the base of analyzed data, the direct of innovative development of Ukraine is proposed.

Key words: innovation, innovative development, innovative policy, innovative products.

© А. Хімченко, О. Попович

Надійшла до редакції 27.09.2012

УДК 331.107

СПОЖИВЧИЙ КОШИК ПРАЦІВНИКА ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ВИРОБНИЧОЇ ДЕМОКРАТІЇ

ОЛЕКСАНДР ШЕМЯКОВ,

кандидат наук з державного управління, голова Донецької обласної організації профспілки "Радіоелектронмаш" України

У статті оцінено стан споживчого кошика працюючої людини в Україні. Розглядаються недоліки чинної практики формування прожиткового мінімуму і їх вплив на підвищення якості трудового життя людини. Установлено взаємозв'язок між підвищенням якості трудового життя й розвитком виробничої демократії.

Ключові слова: споживчий кошик, якість життя, виробнича демократія.

Постановка проблеми. Проведене теоретичне дослідження процесу демократизації взаємодії суб'єктів соціально-трудових відносин (СТВ) [1] указує на наявність в Україні проблеми становлення та подальшого розвитку виробничої демократії в уп-

равлінні соціально-трудовими відносинами, на вирішення якої впливає багато факторів. Як показує аналіз особливостей цієї взаємодії [2], в економічно розвинутих країнах розвиток виробничої демократії значною мірою залежить від дотримання суб'єкта-

ми СТВ міжнародних трудових стандартів, дія яких направлена на повноцінне відтворення енергії, затраченої на інтелектуальні та фізичні дії людини в процесі її трудової й сімейної діяльності. Напевно, що повноцінне відтворення зазначеної енергії передбачає досягнення високого рівня якості трудового життя за рахунок гідної оплати праці, забезпечення повної зайнятості та соціального захисту й надання можливостей людині отримувати та задовольняти свої культурні й духовні потреби. Тобто в процесі трудової діяльності людина повинна мати достатні фінансові статки для реалізації своїх споживчих потреб у формі певних наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів, послуг тощо. Сукупність зазначених наборів і послуг формують споживчий кошук людини. Разом із тим, споживчий кошук повинен бути спроможним виконати свою головну функцію - забезпечити якість трудового життя людини у відповідності до вимог міжнародних трудових стандартів.

Проте, як свідчить практика взаємодії суб'єктів СТВ [3, 4, 5], найбільша кількість розбіжностей між ними виникає у зв'язку з недостатньою спроможністю споживчого кошика забезпечити необхідні потреби для підтримки життєдіяльності людини, що вказує на недостатню якість трудового життя. Отже, досліджуючи змістову складову споживчого кошика працівника, можна визначити фактори, що спричиняють недостатню якість трудового життя, яке, у свою чергу, суттєво впливає на виконання основних функцій виробничої демократії.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми.

Концепцію якості трудового життя тією чи іншою мірою у своїх роботах активно розвивали зарубіжні та національні науковці й практики О. А. Грішнова, А. М. Колот, В. В. Компанієць, Е. Лоулер, М. Портер, О. А. Платонов, Дж. Ллойд Саттл, Д. С. Синк, Дж. Хекман, Ф. І. Хміль, Б. Шнайдер та інші.

Значний внесок у розвиток концепції якості трудового життя зробив російський учений О. А. Платонов [6], який систематизував зарубіжний досвід управління якістю трудового життя, сформулював концептуальні основи дослідження цієї категорії, надав принципів положення реалізації програм забезпечення якості трудового життя. У своїх роботах він визначає якість трудового життя як загальнолюдський рух у бік створення умов щодо демократизації взаємодії суб'єктів СТВ. На думку вченого, такий підхід сприяє відновленню цілісності виробництва й культури, піднесенню людини як самостійної творчої особистості.

Досліджуючи економіку праці й соціально-трудові відносини, О. А. Грішнова [7] зазначає: "якість трудового життя - це систематизована сукупність показників, що характеризують умови праці в найширшому розумінні - умови виробничого життя - і дають змогу врахувати міру реалізації інтересів і потреб працівника та використання його здібностей (інтелектуальних, творчих, моральних, організаторських, комунікаційних тощо). Це поняття відображає міру задоволеності важливих особистих потреб працівника через трудову діяльність на підприємстві" [7, с. 228]. Науковець звертає увагу на те, що "основу концепції якості трудового життя складають положення про отримання працівником в ході самореалізації задоволення від досягнень у праці як головний мо-

тив порівняно із заробітною платою та кар'єрою; принцип трудової демократії (демократії на виробництві), що на рівні підприємства означає розширення автономії особистості працівника та можливості його участі в управлінні підприємством та у власності; розвиток працівника в концепції якості трудового життя передбачає можливості постійного професійного зростання, розвитку його найрізноманітніших здібностей" [Там само, с. 228].

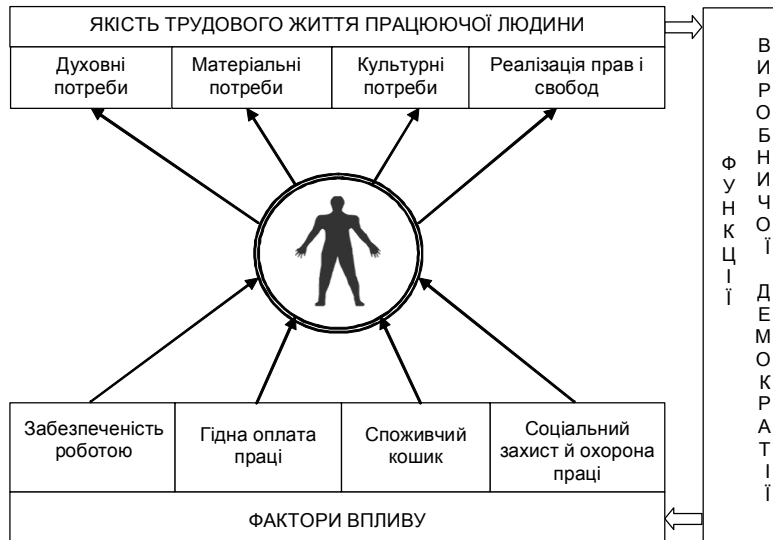
Таким чином, дослідження вказаних та інших зарубіжних й українських науковців дозволяють зробити висновок, що концепція якості трудового життя допомагає вивченню умов, які необхідно забезпечити для найбільш продуктивної взаємодії суб'єктів СТВ та ефективної діяльності підприємства в цілому. Одночасно вона надає можливість виявити фактори, що впливають на процес підвищення якості трудового життя, від яких залежить ефективно впровадження принципів трудової демократії на виробничому рівні, що є необхідною умовою її розвитку в системі управління соціально-трудовими відносинами.

Мета статті - оцінити стан споживчого кошика працюючої людини в Україні та визначити вплив чинної практики формування прожиткового мінімуму на підвищення якості трудового життя, яке, у свою чергу, створює відповідні умови для становлення й подальшого розвитку виробничої демократії.

Виклад основного матеріалу. Без підвищення якості трудового життя неможливо здійснювати ефективну взаємодію найманих працівників, роботодавців та держави. Тобто підвищення якості трудового життя є одним із напрямків подальшого розвитку виробничої демократії як системи, на засадах якої здійснюється вдосконалення управління СТВ. Разом із тим, виробнича демократія в управлінні соціально-трудовими відносинами - це сукупність демократичних форм і методів взаємодії між суб'єктами СТВ, дія яких спрямована на стабілізацію взаємовідносин між ними з метою досягнення тривалої соціально-економічної стабільності на виробничому рівні та підвищення якості трудового життя працюючої людини. Таким чином, між підвищенням якості трудового життя й виконанням функцій виробничої демократії в управлінні СТВ спостерігається взаємозв'язок.

Використовуючи системний підхід, можна запропонувати модель системи впливу підвищення якості трудового життя працівника на виконання основних функцій виробничої демократії (рис. 1). З рисунка 1 видно, що такі фактори, як забезпеченість роботою, гідна оплата праці, споживчий кошук і соціальний захист є головними й визначальними при реалізації прав і свобод та формуванні матеріальних, культурних і духовних потреб людини, що в сукупності є критерієм, який і визначає якість трудового життя працюючої людини. У той же час, досягнутий рівень якості трудового життя працівника певним чином впливає на виконання ним основних функцій виробничої демократії, які й створюють умови для розвитку позитивних або негативних тенденцій показників факторів впливу.

Досліджуючи зазначені фактори впливу, слід звернути увагу на те, що така категорія, як "споживчий кошук працівника" в економічній науці взагалі не розроблена. Проте її зміст і сутність можна про-

Рис. 1. Модель системи впливу підвищення якості трудового життя працюючої людини на виконання основних функцій виробничої демократії.

стежити через установлений національним законодавством набір продуктів харчування, набір непродовольчих товарів і послуг, необхідних для відтворення робочої сили й спроможності заробітної плати працівників забезпечити їх придбання, та рівень бідності населення в державі. Очевидно, що кожна працююча людина в процесі трудової діяльності витрачає певну кількість енергії на виконання технологічних операцій у процесі випуску продукції, надання послуг тощо, яку необхідно щоразу поповнювати. Для відтворення цієї енергії людина повинна мати можливість купувати продукти харчування, оплачувати своє навчання, нести фінансові затрати на виконання сімейних обов'язків та реалізацію своїх культурних і духовних потреб. Тобто наповнення споживчого кошика повинно бути таким, яке б відповідало вимогам міжнародних норм щодо якості трудового життя.

Згідно із Законом України "Про прожитковий мінімум", набір продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, вартісна величина яких достатня для забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я, виконує функцію прожиткового мінімуму. З іншого боку, прожитковий мінімум як вартісна величина повинен забезпечити мінімальну грошову винагороду працездатним громадянам за виконану роботу у вигляді заробітної плати, а непрацездатним - у вигляді соціальних виплат, достатніх для забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я. Слід зазначити, що грошова винагорода працездатним громадянам є також основним джерелом формування соціальних виплат за рахунок відрахувань у відповідні фонди. Відповідно до Закону України "Про прожитковий мінімум", Кабінет Міністрів України своєю постановою № 656 від 14 квітня 2000 р. затвердив перелік наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та набір послуг для вищезазначених груп населення. Згідно з наказом № 109/95/157 від 12 червня 2000 р., Міністерством праці та соціальної політики України, Міністерством економіки України та Державним комітетом статистики України була затверджена "Методика визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основ-

них соціальних і демографічних груп населення". Ця методика встановлює єдиний порядок обліку прожиткового мінімуму в розрахунку на місяць на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення в Україні й на регіональному рівні.

Світова практика напрацювала декілька варіантів визначення прожиткового мінімуму в державі. У країнах із розвинутою економікою застосовується статистичний метод, який передбачає встановлення прожиткового мінімуму на рівні доходів, які мають 10-20 % найменш заможних громадян певної держави. В Україні застосовується нормативний метод, який полягає у встановленні вартісної величини прожиткового мінімуму через мінімальний набір продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг для вищезазначених груп населення. Виконуючи роль державного соціального стандарту, прожитковий мінімум в Україні застосовується для загальної оцінки спроможності споживчого кошика працюючої людини. Він є основою для реалізації соціальної політики та впровадження необхідних державних соціальних програм, установа розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги громадянам, які втратили працездатність, сім'ям із дітьми, допомоги з безробіття та інших соціальних виплат. До того ж споживчий кошик відіграє ключову роль при формуванні Державного бюджету України та місцевих бюджетів, які, у свою чергу, суттєво впливають на якість життя людини.

Із доповіді Федерації профспілок України (ФПУ) Президенту України та інших аналітичних документів та звітів [8] випливає, що спроможність споживчого кошика працюючої людини можна охарактеризувати за допомогою такого показника, як рівень бідності в державі.

Розглядаючи бідність як економічну категорію, російський науковець С. А. Абрамов у своєму дослідженні привертає увагу до бідності як проблеми планетарного масштабу. Він звертає увагу на те, що, за оцінками Всесвітнього банку, не менше 1,2 млрд осіб зараз живе в бідності. На його думку, трансформація політико-економічного устрою на теренах колишнього СРСР призвела до істотного зниження

рівня і якості життя населення, що посилює гостроту зазначеної проблеми. До того ж економічні реформи, які проводить влада, не мають соціальної спрямованості (хоча частково це декларується), що суттєво знижує фактичний рівень життя й сприяє появі такого негативного явища, як формування стійкого класу бідних. Учений також звертає увагу на те, що структуру бідних поповнює велика кількість працюючого населення [9].

Дослідження ситуації з бідністю в Україні, проведене Федерацією профспілок України, дає підставу стверджувати, що бідність як проблема набула офіційного визнання після затвердження Указом Президента України від 15 серпня 2001 р. № 637 "Стратегії подолання бідності", яка встановила значення терміна "бідність", єдиний відносний критерій віднесення різних верств населення до категорії бідних, визначила основні напрями та етапи подолання бідності на період до 2010 року. На подовження виконання зазначеного документа було прийнято Комплексну програму забезпечення реалізації Стратегії подолання бідності, яка була затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 грудня 2001 р. № 1712. З метою подолання бідності щороку в нашій країні розробляються плани конкретних заходів та регіональні програми, але, на жаль, вони виконуються не в повній мірі. Проведений ФПУ аналіз дозволяє виокремити чинники, що гальмують їх виконання та сприяють розвитку бідності в нашій державі, а саме: різке розшарування доходів та доступу населення до основних соціальних благ; несформованість ефективної структури ринку праці та сучасної соціальної інфраструктури, яка б відповідала умовам ринкової системи господарювання; великий рівень інфляції; непослідовність і непродуманість економічних реформ; криміналізація та розвиток тіньового сектора економіки; неадекватність соціальної політики; безсистемність політики оплати праці; надмірне зосередження капіталу в одних руках. Зазначені чинники не надають людині можливості активно проявити себе в процесі трудової діяльності.

Як показує національна й зарубіжна практика управління соціально-трудовими відносинами, кожною країною самостійно встановлюються показники, відповідно до яких визначається та вимірюється

ся бідність, але кожна з них все одно вирішує два принципових методологічних питання: встановлення межі бідності; визначення таких характеристик рівня життя домогосподарств, співвідношення яких із межею бідності дозволяє віднести сім'ю чи особу до категорії бідних. В Україні національна межа бідності визначається на підставі відносного критерію зарахування різних верств населення до категорії бідних, який розраховується за фіксованою часткою середньодушового доходу (витрат) - 75 % медіанного рівня сукупних доходів (витрат) у розрахунку на умовного дорослого.

В основу розрахунку витрат на умовну особу покладено еквівалентну шкалу, за якою першому члену домогосподарства присвоюється коефіцієнт 1, а всім іншим - 0,7 (наприклад, домогосподарство з трьох осіб має у своєму складі 2,4 умовної особи: $1 + 0,7 + 0,7 = 2,4$). Медіанний рівень доходів (витрат) - це рівень доходів (витрат), який знаходиться всередині упорядкованого за зростанням середньодушових показників доходів (витрат) ряду населення. Крім того, для комплексної оцінки бідності використовуються такі показники [10]: *межа крайньої форми бідності* - вартісний поріг доходу (витрат), нижче якого неможливе задоволення основних потреб людини (межа крайньої форми бідності визначається за відносним критерієм - 60 % медіанного рівня сукупних доходів (витрат) у розрахунку на умовного дорослого); *рівень бідності* - питома вага сімей (домогосподарств), у яких рівень споживання (доходів) на одну особу є нижчим від визначеної межі бідності; *глибина бідності* - це відхилення величини доходів (витрат) бідного населення від визначеної межі бідності; *середній дефіцит доходу бідного населення* - це сума коштів, яких у середньому не вистачає одному бідному до визначеної межі бідності. Цей показник дає зрозуміти, наскільки одна людина є бідною у відношенні до прийнятої межі бідності; *сукупний дефіцит доходу бідного населення* - це сума коштів, яких не вистачає бідному населенню країни в цілому до визначеної межі бідності.

Спираючись на проведене ФПУ дослідження стану бідності, показники, що характеризують бідність в Україні, за період з 2005 до 2011 року, можна звести до таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. - Зведені дані показників, що характеризують бідність в Україні

Показники	Період часу: 1-й квартал року						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Межа бідності, грн на 1 особу на місяць	325	406	465	704	792	915	1025
Рівень бідності, %	29,2	28,4	28,2	28,4	27,9	26,2	25,4
Рівень бідності за межею попереднього року, %	17,1	15,8	9,8	8,4	20,9	17,3	18,2
Рівень злиденності, %	16,9	15,8	15,0	15,6	15,5	13,6	12,4
Рівень злиденності серед бідного населення, %	57,8	55,4	53,1	54,9	55,5	52,0	49,0
Глибина бідності, %	26,8	25,7	25,0	25,6	24,8	23,1	22,2
Середньомісячний наявний дохід на 1 особу (грн)	527,7	647,6	843,8	1143	1199	1540	1771
Темп росту доходів на одну особу (%)	142	122,7	130,3	135,4	104,8	128,4	106,1
Сукупні еквівалентні витрати бідного населення, грн на 1 умовну особу на місяць	238,2	301,6	348,8	523,5	595,4	703,3	797,3
Сукупний дефіцит доходів бідного населення, млн грн на місяць	1163,4	1354,9	1475,7	2289,7	2437,7	2450,0	2545,5
Середній дефіцит доходів бідного населення, грн на 1 особу на місяць	87,0	105,0	116,1	180,5	196,6	211,7	227,7

Слід зазначити, що межа бідності, яка показана в таблиці 1, визначається за відносним критерієм (75 % медіанного рівня сукупних еквівалентних витрат), за станом першого кварталу зазначених у таблиці років. Так, межа бідності в першому кварталі 2011 року досягла 1025 грн на 1 особу на місяць, що в порівнянні з відповідним періодом попереднього року більше на 12 %. Аналогічна тенденція простежується й стосовно межі злиденності. Так, у порівнянні з відповідним періодом 2010 року вона також зросла на 12 %. У той же час темпи зростання вартісного значення межі бідності та злиденності уповільнились і становлять 15,5 %. Слід звернути увагу на те, що в цілому по Україні спостерігається тенденція зменшення рівня бідності, рівня злиденності та глибини бідності.

Аналізуючи показники таблиці 1, слід звернути увагу на те, що дефіцит доходів бідного населення зростає швидше, ніж межа бідності. Так, за 2010 рік вартісне значення межі бідності зросло на 12 %, а сукупні еквівалентні витрати бідного населення (грн на 1 умовну особу на місяць) збільшились відповідно на 13,3 %. Як бачимо, зростання номінальних доходів бідного населення перевищувало темпи зростання середніх доходів у країні. Особливу тривогу викликає тенденція росту бідності серед працюючих. Так, спостерігається тенденція надто низьких доходів (10 %) працівників, яка пояснюється неповною або нестабільною зайнятістю. У зв'язку з неефективністю діючих підходів до оплати праці заробітна плата значної частини зайнятого населення сьогодні не може задовольнити навіть потреби самого працівника, тобто виникає ситуація, коли до групи ризику потрапляють сім'ї працівників з утриманнями, оскільки дохід від трудової діяльності працівників не забезпечує необхідних потреб непрацюючих членів домогосподарств [10].

На думку Федерації профспілок України, "зі збільшенням кількості працюючих осіб у домогосподарств рівень бідності закономірно знижується, проте сьогодні в Україні зайнятість не захищає родину від бідності. Понад 80 % бідних - це домогосподарства, у яких проживає хоча б одна працююча особа. Така ситуація є прямим свідченням низьких стандартів оплати праці в країні. І хоча протягом останніх років реальна заробітна плата динамічно зростала, загальна картина бідності залишається незмінною" [Там само, с. 11].

Спираючись на проведені дослідження, можемо зробити **висновки**.

По-перше, головними факторами впливу на якість трудового життя в умовах розвитку виробничої демократії є забезпеченість роботою, гідна оплата праці, соціальний захист та повноцінний споживчий кошик працюючої людини, сукупність яких є критерієм, що визначає якість трудового життя людини.

По-друге, між виконанням основних функцій виробничої демократії й формуванням якості трудового життя працюючої людини діє взаємозв'язок, що створює умови подальшого розвитку позитивних або негативних тенденцій показників факторів впливу.

По-третє, споживчий кошик працюючої людини - це сукупність наборів і послуг, необхідних для відтворення енергії, затраченої на інтелектуальні та фізичні дії людини в процесі її трудової й сімейної діяльності.

По-четверте, спроможність споживчого кошика працюючої людини - це об'єм грошового доходу, необхідний для придбання сукупних наборів послуг, потрібних для повноцінної життєдіяльності людини.

По-п'яте, стан споживчого кошика працюючої людини в Україні можна оцінити як недостатньо-спроможний і який не сприяє підвищенню якості трудового життя працюючої людини.

По-шосте, підвищення якості трудового життя працюючої людини є одним із напрямків подальшого розвитку виробничої демократії як системи, на засадах якої здійснюється вдосконалення управління СТВ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шемяков О. Д. Періодизація зародження і розвитку виробничої демократії як системи управління соціально-трудовими відносинами на виробничому рівні / О. Д. Шемяков // Механізми підвищення ефективності функціонування регіональної економіки : зб. наук. праць ДДУ. - 2011. - Т. XII, вип. 202. - С. 378-390. - (Серія "Економіка").
2. Шемяков О. Д. Оцінка стану гідної оплати праці та її вплив на розвиток виробничої демократії / О. Д. Шемяков // Наук.-техн. зб. Харківської національної академії міського господарства. - 2012. - Вип. 102. - С. 380-391. - (Серія "Економічні науки").
3. Шемяков О. Д. Державне управління соціальним діалогом: проблеми та шляхи вирішення : [монографія] / О. Д. Шемяков, М. Л. Братковський. - Донецьк : ВІК, 2010. - 205 с.
4. Беззубко Л. В. Механізм державного управління колективними трудовими конфліктами : [монографія] / Л. В. Беззубко. - Донецьк : Нордкомпьютер, 2004. - 242 с.
5. Соціально-економічний розвиток України [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. - Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
6. Платонов О. А. Економіка русскої цивілізації / О. А. Платонов. - М. : Ин-т русскої цивілізації, 2008. - 800 с.
7. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини / О. А. Грішнова. - К. : Знання, 2004. - 535 с.
8. ФПУ на захисті людини праці (звіт про діяльність ФПУ за 2006-2010 роки). - К. : "Профинформ" ФПУ, 2011. - 128 с.
9. Абрамов С. А. Бедность как экономическая категория: институционально-эволюционный подход : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / С. А. Абрамов. - Волгоград, 2004. - 157 с.
10. Бібліотечка голови профспілкового комітету № 12 (144), 2011. Бідність в Україні та пропозиції профспілок щодо її подолання. - К. : "Проинформ" ФПУ, 2011. - 48 с.

O. Shemyakov

CONSUMER BASKET WORKING MAN AS A FACTOR INFLUENCING THE DEVELOPMENT OF PRODUCTION DEMOCRACY

In the article the estimation of the state a consumer to the basket of working man is given in Ukraine. The lacks of operating practice of forming of living wage and their influence are examined on upgrading of labour life of man. Intercommunication is set between upgrading of labour life by development of production democracy.

Key words: Consumer basket, quality of life, production democracy.